

Mobiliteit in mbo

BAND bevordert buitenlandervaring

De Europese arbeidsmarkt vraagt meer flexibiliteit van werknemers en ondernemers. Buitenlandervaring in de opleiding telt. Het Nederlands-Duitse uitwisselingsprogramma BAND kan scholen ondersteunen. Een artikel over mobiliteit, EU-doelen en de mogelijkheden van BAND. Praktijkervaringen in het buitenland, als onderdeel van beroepsontwikkeling, spreken in het voordeel van leerlingen en studenten. Ze verbeteren de carrièremogelijkheden op de Europese arbeidsmarkt.

De EU denkt dat voor een versterking van de Europese economie een verhoging van het algemene kennisniveau een voorwaarde is. Er zijn goed opgeleide ondernemers en werknemers nodig. In het initiële beroepsonderwijs en met leven lang leren worden competenties ontwikkeld die daarvoor noodzakelijk zijn.

In het Maastricht-communiqué dat de afsluiting vormde van de Europese ministersconferentie in december 2004, werd gesteld dat hervormingen van de Europese beroepsopleidingen zich nu meer moeten concentreren op de behoeften van lager gekwalificeerde personen en achtergestelde groepen. Een doelstelling in het Maastricht-com-

muniqué is ook het bevorderen van de sociale cohesie. Voor het beroepsonderwijs is het een grote uitdaging om in het bijzonder de lagere sociale groepen in de samenleving te betrekken.

Een opvallend onderdeel bij de versterking van de Europese dimensie in het (beroeps)onderwijs is echter de mobiliteit van studenten, docenten en leerlingen; de buitenlandervaring tijdens de opleiding. De mobiliteit is met name gegroeid door de Erasmus-actielijn van de EU sinds de late jaren 80. Jaarlijks gaan nu meer dan 130.000 studenten (hoger onderwijs) voor een deel van hun studie naar het buitenland. Het Leonardo-programma geeft een impuls aan de mobiliteit van leerlingen op het niveau van middelbaar beroepsonderwijs.

Een punt van het Maastricht-communiqué is de ambitie om ook op dit opleidingsniveau meer mobiliteit te realiseren. Maar met aard en omvang van de huidige Europese programma's kan dit niet bereikt worden.

BAND

Voor beroepsmatige buitenlandervaringen bestaan verschillende wegen. Zo kunnen grotere internationaal opererende bedrijven voor hun werknemers en stagiairs een tijdelijk verblijf in het buitenland mogelijk maken. In Duitsland kunnen bedrijven voor hun uitwisselingsactiviteiten overheidssteun ontvangen.

Het midden- en kleinbedrijf heeft echter vaak niet de mogelijkheid om werknemers een verblijf in het buitenland te gunnen. Dan zijn bijvoorbeeld bilaterale uitwisselingsprogramma's interessant, ook vanwege de exclusiviteit in de onderlinge keuzes van bedrijven en opleidingen aan beide zijden van de grens. Ze onderscheiden zich op dit punt van de grotere Europese programma's. Het BAND-programma (Bilaterale Austausch Niederlande Deutschland)

maakt het voor leerlingen in het mbo (en de duale Ausbildung in Duitsland) mogelijk een blik te werpen in cultuur en werkprocessen van een gastland. Het programma stimuleert de samenwerking in het beroepsonderwijs (van scholen en bedrijven) aan beide zijden van de grens. In Nederland is BAND vooral gericht op scholen, in Duitsland, vanwege de infrastructuur daar, op de bedrijven, met name mkb.

In dit programma worden scholen en bedrijven bij uitwisseling van leerlingen en docenten zowel financieel als inhoudelijk ondersteund. De projecten moeten impulsen geven aan ontwikkeling van het beroepsonderwijs en samenwerking tussen scholen en bedrijven. Verdere doelstellingen liggen onder meer in het versterken van vakbekwaamheid en talenkennis, bevorderen van tolerantie en samenwerking op het gebied van beroepsontwikkeling.

De duur van een uitwisseling is meestal drie weken, anders dan bij andere Europese programma's waarbij studenten een kwartaal of een half jaar in het buitenland zijn. Om kennis te maken met de beroepsontwikkeling in het buitenland worden leerlingen en hun begeleiders door een gastinstelling ontvangen en gehuisvest. In Nederland ligt de organisatie van het programma in handen van Cinop in Den Bosch; in Duitsland bij InWent (Köln).

Positieve balans

Het BAND-programma is dit jaar zowel aan de Nederlandse als de Duitse kant geëvalueerd, ieder in opdracht van de onderwijsminister in het eigen land. Dit is uitgevoerd door het EIM in Zoetermeer en Univation in Köln.

Aan het Nederlandse onderdeel van het onderzoek hebben dertien roc's en aoc's meegewerkt (van de 17 die deelnemen aan BAND). Vragenlijsten zijn uitgezet door de scholen zelf. In totaal hebben 64

Elf leerlingen van mbo bloem Clusius college hebben in 2004 drie weken lang gewerkt aan een project in een hotel in Lietzen, niet ver van Berlijn. Duitse leerlingen van de GVL (de school in Lietzen) waren eerder in Alkmaar geweest. De uitwisseling betrof behalve het bloesierproject ook excursies en lessen. Op de foto: de volledige groep van Duitse en Nederlandse leerlingen die aan de uitwisseling hebben meegedaan en hun begeleiders

leerlingen en 25 begeleiders aan het onderzoek meegedaan, een respons van 42 procent respectievelijk 51 procent. Aan Duitse kant hebben 83 leerlingen, 35 docenten of praktijkbegeleiders en 21 onderwijsmanagers aan het onderzoek deelgenomen.

Daarnaast hebben *face-to-face*-gesprekken plaatsgevonden met het management van vier roc's en een aoc en met de uitvoerders van het BAND-programma. Andere scholen zijn telefonisch benaderd. Bovendien is alle beschikbare documentatie over BAND geanalyseerd. Er kon een positieve balans worden

opgemaakt. BAND bevredigt blijkbaar een dringende behoefte.

Verrijking

Vooraf bij leerlingen voldoet het programma aan de verwachtingen. Ze vinden dat de uitwisseling een positief effect heeft gehad op beroepsmatige en sociale vaardigheden. Er wordt gesproken over een hogere tolerantie en beter wederzijds begrip van leerlingen aan beide kanten van de grens. Vrijwel alle deelnemers zouden de uitwisseling best over willen doen en het ook anderen aanraden. Het meest genoemde motief voor deelname was, naast de wens om buitenlandervaring op te doen en nieuwe mensen en omstandigheden te leren kennen, het leren kennen van andere werkmethoden. De bereidheid of wens om na de opleiding elders te willen werken of studeren is door de uitwisseling duidelijk verhoogd.

De uitwisseling door BAND verrijkt de ontwikkeling van jongeren, een belangrijke doelstelling van het programma, maar leerlingen noch docenten zien dat

er van de uitwisseling een verhoging van de arbeidsmarktkansen uitgaat. In de ogen van docenten veranderen leerlingen met name in hun sociale vaardigheden heel sterk door de uitwisseling. Alleen voor de Duitse kant kunnen afspraken over de bedrijven gedaan worden. Dat komt omdat BAND aan de Duitse kant niet aangrijpt bij opleidingen maar bij opleidingsplaatsen. Scholen in Duitsland zijn de verantwoordelijkheid van het lokale beleidsniveau (Länder) en kunnen daarom geen BAND-subsidies aanvragen (die voor de hele republiek gelden). Zij moeten partners in het duale systeem, dus bedrijven, inschakelen.

De bedrijven zien de veranderingen bij de leerlingen en vinden uitwisseling belangrijk (97% van de bedrijven vindt dit). Met name het gegeven dat verworven vaardigheden die bij de bedrijfsopleiding in kwestie niet voor handen waren, maar bij de bezochte instellingen wel, vond veel waardering. BAND maakt voor scholen dingen mogelijk die anders niet of minder gemakkelijk hadden plaatsgevonden, zoals de uitwisseling zelf, maar ook een verrijking van het onderwijsaanbod. Het feit dat BAND een bilateraal programma is tussen buurlanden zorgt ook voor stabiele samenwerkingsrelaties tussen instellingen aan beide zijden van de grens; niet alleen met scholen maar ook met Duitse bedrijven.

Scholen zien de meerwaarde voor de eigen instelling duidelijk in, bijvoorbeeld vanwege de mogelijkheid om grensoverschrijdende activiteiten in het programma in te bouwen. Ongeveer eenderde van de scholen geeft ook aan dat er door de uitwisseling nieuwe ideeën over invulling van het curriculum of lesmethoden konden worden geïntroduceerd.

Ruim de helft van de scholen ziet in de deelname aan BAND ook mogelijkheden om het imago te versterken. BAND wordt door de scholen ook heel positief gewaardeerd omdat het programma relatief bescheiden administratieve lasten met zich meebrengt en de verantwoording zeker in vergelijking met Europese programma's als Leonardo da Vinci weinig belastend is. Ten slotte →

werd het management van beide uitvoerende bureaus Cinop en InWent positief gewaardeerd.

BAND bereikt een doelgroep die door andere programma's nauwelijks bereikt wordt, met name kwalificatieniveaus 2 en 3. Andere programma's zoals Leonardo spreken veel meer leerlingen op niveau 4 aan.

Succesfactoren

Een kritische factor is de begeleiding van de leerlingen. Voor sommigen is het de eerste keer dat ze in het buitenland zijn; een verblijf van twee of drie weken dient dan goed voorbereid en zeker zo goed begeleid te worden. Daar staat of valt de uitwisseling mee. Momenteel uiten leerlingen nog regelmatig dat ze onvoldoende voorbereid worden op de uitwisseling. Er wordt ook niet altijd goed gecommuniceerd binnen de instellingen en naar de leerlingen toe. Een andere verbetermogelijkheid is de marketing. Wat dat betreft kunnen de Nederlandse betrokkenen bij BAND leren van Duitse zijde. Daar wordt de aantrekkingskracht voor bedrijven sterk verhoogd door publicitaire aandacht in de regio. Bedrijven zien in de uitwisseling een uitgelezen kans om de aandacht op henzelf en hun activiteiten te vestigen.

Ten slotte kan met name het mkb beter worden geïnformeerd over BAND. De betrokkenheid kan verbeterd worden. Ook daarin zien we aan de Duitse kant goede voorbeelden.

Voor het mbo, met name niveau 2 en 3, is de uitdaging groot. De relatief grote zelfstandigheid van studenten in het hoger onderwijs en het individuele karakter van hun verblijf in het buitenland zijn zaken die voor deze mbo'ers anders liggen. Voor hen zijn de sterke punten van BAND interessant; de arrangementen, termijn van het verblijf, het samen gaan in kleine groepen, de betrokkenheid van het mkb, de intensieve voorbereiding door scholen, de stabiele meerjarige samenwerking van scholen aan beide zijde van de grens en de beperkte administratieve lasten zijn kritische succesfactoren. Deze kunnen in het kader van ruimere Europese programma's verder uitgewerkt worden en op grotere schaal worden toegepast. □